

Uppsala kommun

Granskning av förslag till detaljplan för Ulva gång- och cykelväg, Uppsala kommun, Uppsala län

Kommunens ärendenummer: PBN 2018- 001826

Redogörelse för ärendet

Kommunen har översänt rubricerat detaljplaneförslag för granskning enligt 5 kap 18 § plan- och bygglagen (2010:900), PBL. Detaljplanen utförs med utökat förfarande.

Länsstyrelsens synpunkter i samrådsskedet framgår av yttrande dnr 402-9184-22, daterat den 23 februari 2022.

Syfte med detaljplanen

Detaljplanens syfte är att möjliggöra en gång- och cykelväg mellan Klastorp och Ulva som ska fungera som ett pendlings- och rekreationsstråk. Planen möjliggör även en gång- och cykelbro över Junkilsån.

Sammanfattande synpunkter

Under rubriken *Frågor som bevakas av Länsstyrelsen enligt 11 kap 10 § PBL* lyfter länsstyrelsen följande:

- Planen innebär risk för påtaglig skada på riksintresset naturvård *Junkilsåns dalgång* då brons förslagna placering riskerar att påverka förutsättningarna för att långsiktigt bibehålla meandring i vattendraget. För att riksintresset ska anses vara tillgodosett anser Länsstyrelsen att bron behöver flyttas minst 30 meter uppströms där meandringsprocesserna är mindre påtagliga.
- Planen bedöms följa MKN för vatten. Åtgärden befinner sig dock på gränsen till vad som kan accepteras enligt gällande miljökvalitetsnorm. Utan en strategisk planering som syftar till att förbättra den ekologiska statusen finns risk för att framtida projekt bedöms som icke tillåtliga.
- Länsstyrelsen anser att det föreligger särskilda skäl i enlighet med 7 kap. 18 c § p. 5 för att kunna upphäva strandskyddet i den omfattning som kommunen föreslår.

Under *Övriga rådgivande synpunkter* lyfter länsstyrelsen följande;

- Planens förenlighet med fridlysningsbestämmelserna bör utredas mer ingående. Någon närmare utredning av detaljplanens konsekvenser för utter och fladdermöss har inte genomförts.

Frågor som bevakas av Länsstyrelsen enligt 11 kap 10 § PBL

Riksintresse för naturvård

Planområdet ligger delvis inom Riksintresse för Naturvård enligt 3 kap 6 § miljöbalken– Jumkilsåns dalgång. Uttryck för riksintresset är en ravin i djupa lerlager där ån är starkt meandrande och rik på forsar och strömmar. Av registerbladet framgår att förutsättningar för bevarande är att området skyddas mot ingrepp av alla slag som bebyggelse, vägdragning etcetera. Påtaglig skada på naturmiljön kan uppstå om en åtgärd mer än obetydligt kan skada något eller några av de naturvärden som utgör grunden för riksintresset (Naturvårdsverkets allmänna råd om påtaglig skada, NFS 2005:17). Långsiktigt bibehållna förutsättningar för meandring är enligt länsstyrelsens bedömning en av förutsättningarna för att riksintresset ska anses vara tillgodosett.

Länsstyrelsen har i samrådsyttrande framfört att kommunen behöver redogöra för om riksintresset kan tillgodoses samt att förutsättningarna för ån att fortsätta meandra behöver säkerställas. Efter samrådet har planhandlingarna kompletterats med en miljökonsekvensbeskrivning, två naturvärdesinventeringar och en brotypsutredning. Därmed är det först i samband med granskningen som länsstyrelsen kan göra en bedömning kring planens förenlighet med riksintresset naturvård.

Bro över Jumkilsån

För att komma över Jumkilsån behöver en bro anläggas över Jumkilsån. Av planhandlingarna framgår att detaljplanen möjliggör för olika typer av brokonstruktioner med syfte att det ska finnas utrymme att anpassa bron efter platsens förutsättningar. Beroende på vilken brotyp och fundament som väljs kan det eventuellt komma att påverka Jumkilsåns närområde olika mycket. Ansökan om tillstånd för vattenverksamhet kommer att göras i anläggningsskedet och skyddsåtgärder samt anpassningar för att minimera och undvika påverkan på naturmiljön kommer att hanteras i detalj under tillståndprocessen. Av naturvärdesinventeringen framgår att vid utformning av bron bör man beakta den pågående erosionen som sker i området där bron planeras och se över behovet och utformningen av ett erosionsskydd.

Kommunen bedömer att den planerade gång- och cykelvägen inte innebär påtaglig skada på riksintresset. Som motiv till ställningstagandet anges att den yta som gång – och cykelvägen kommer att ta i anspråk endast sammanfaller med en mycket liten del av hela riksintresseområdet och att påverkan därmed bedöms vara försumbar.

Länsstyrelsen delar inte denna bedömning utan anser att anläggningar som riskerar att motverka meandringsprocessen, dvs. det som är en förutsättning för att upprätthålla naturtypen, inte kan betraktas som försumbara även om de sammanfaller med en mindre del av riksintresseområdets totala yta. Sträckor med pågående meandring har enligt länsstyrelsens bedömning betydande värde för riksintresseområdet och ska bevaras för att riksintresset ska anses vara tillgodosett.

I den del av Junkilsån där bron avses placeras finns relativt få meanderbågar och ännu längre söderut är Junkilsån redan påverkad av överfördjupning. Den södra sidan av området där bron planeras ligger vid delen av meanderbågen där erosionsprocessen är som störst.

Junkilsån utgör ett värdefullt vatten och är en hotad naturtyp med sitt meandrande lopp och aktiva ravinbildning. Området nedströms där bron planeras kommer på sikt att leda till en ny fåra genom nuvarande åkermark och bildande av en korvsjö vid bågen som isoleras. Omvandlingen, som sker till följd av aktiva erosions- och sedimentationsprocesser, är en del av den naturliga processen för ett meandrande vattendrag.

För att skydda brokonstruktionen kommer sannolikt ett erosionsskydd behöva anläggas då bron lokaliseras inom ett område där erosionsprocesserna är som störst. Brons placering riskerar därmed att hindra den naturliga erosionsprocessen, vilket är det som skapar den naturtyp som gör Junkilsån värdefull. Att motverka den naturliga processen vid föreslaget läge riskerar även att innebära att ytterligare delar av aktuell åsträcka hindras från meandring.

Sammanfattningsvis bedömer Länsstyrelsen att bron i dess förslagna läge riskerar att medföra påtaglig skada på riksintresset. För att riksintresset ska anses vara tillgodosett anser Länsstyrelsen att den planerade bron inte ska placeras över meanderbågen utan flyttas minst 30 meter uppströms där meandringsprocesserna är mindre påtagliga.

Vägens sträckning

Av planhandlingarna framgår att gång- och cykelvägen kommer att anläggas 5-15 meter utanför åns släntkrön. Länsstyrelsen bedömer att detta avstånd är ett tillräckligt och att vägsträckningen inte medför påtaglig skada på riksintresset. Det är dock viktigt att planbeskrivningen är tillräckligt tydlig inför genomförandeskedet så att intrång närmare släntkrön inte görs. Det ska framgå att arbetet genomförs inom ett riksintresseområde samt vilka förutsättningar som ska beaktas vid detaljprojekteringen.

Miljö kvalitetsnormer för vatten (MKN)

Enligt 11 kap. 10 § p. 3 PBL ska länsstyrelsen överpröva kommunens beslut att anta detaljplanen om beslutet kan antas innebära att en miljö kvalitetsnorm enligt 5 kap. miljöbalken inte följs. Så som detaljplanen nu är utformad anser länsstyrelsen att det inte finns grund för överprövning. Med hänsyn till framtida projekt utefter Jumkilsåns och Fyrisåns stränder bör dock följande synpunkter beaktas.

För att Jumkilsån ska kunna behålla sin meandering även efter genomförandet av detaljplanen behövs utrymme mellan gång- och cykelvägen och åns slänter. För både Fyrisån och Jumkilsån gäller att anläggningar inom området 30 m från vattendragets strand ingår i bedömningen av ekologisk status. Kommunen har i sin ansökan redogjort för denna påverkan och argumenterat för att den planerade anläggningen i förlängningen kan leda till mindre påverkan än idag. Länsstyrelsen bedömer dock att den planerade verksamheten befinner sig på gränsen till vad som kan accepteras enligt gällande norm. Det finns en risk att den planerade gång- och cykelvägen, tillsammans med andra befintliga och planerade anordningar i närheten av vattenförekomsten (WA93715408), begränsar kommunens möjligheter att vidta åtgärder för att förbättra den ekologiska statusen enligt normen. Därför betonar Länsstyrelsen vikten av att kommunen har en sammanhållen planering för att uppnå gällande norm för vattenförekomsten. Utan en sådan planering finns det en stor risk för att framtida projekt bedöms som icke tillåtliga.

Att placera gång- och cykelbanan nära vattendraget kan på lång sikt innebära att åtgärder måste vidtas för att motverka erosion, vilket kan skada anläggningen. Aktiv meandering pågår framför allt i de västra delarna av planområdet, och det är viktigt att kommunen planerar för att denna process ska kunna fortsätta. Området där ån rör sig bedöms vara åtminstone 100 meter brett. Det är därför av stor vikt att hålla så stort avstånd som möjlig till släntkrön. Kommunen måste vara beredd att flytta gång- och cykelvägen när meanderingen har flyttat så nära anläggningen att åtgärder krävs för att behålla cykelvägen. Då dessa processer är långsamma kan detta ta många decennier. Särskild

uppmärksamhet bör riktas mot att hålla avståndet när vägen passerar en ytterkurva där erosionen är som störst.

Strandskydd

Kommunen avser att upphäva strandskyddet inom markanvändningen VÄG1 – gång- och cykelväg. Motivet till upphävande är att området behöver tas i anspråk för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför planområdet. (7 kap 18 c § punkt 5 MB).

För att strandskyddet ska kunna upphävas enligt punkt 5 behöver det prövas om åtgärden måste företas inom strandskyddsområdet. Om åtgärden kan lokaliseras utanför detta område, ska den lokaliseringen väljas. Åtgärder som kan komma ifråga är till exempel sådana som tillgodoser kommunens behov av tätortsutveckling, olika typer av infrastrukturåtgärder, anpassning av miljön för bättre tillgänglighet för funktionshindrade eller åtgärder som betingas av friluftsvård-, naturvårds-, miljö- eller kulturhistoriska intressen inom strandskyddsområdet. För att det ska vara fråga om ett angeläget allmänt intresse bör den planerade åtgärden långsiktigt ge fördelar för samhället, prop. 2008/09:119 s. 106.

Grundat på kommunens underlag och motiveringar anser länsstyrelsen att förutsättningarna finns för att kunna hävda *angeläget allmänt intresse*. Strandskyddet kan därmed upphävas inom området för gång- och cykelväg med hänvisning till det särskilda skälet i 7 kap. 18 C § p. 5.

Övriga rådgivande synpunkter

Artskydd 8 kap. miljöbalken

Av praxis framgår att PBL inte uttryckligen ställer krav på att bestämmelserna om artskydd ska beaktas i ett detaljplaneärende. Regelsystemet får emellertid anses förutsätta att underlaget i ett planärende belyser dessa frågor på ett erforderligt sätt så att en samlad bedömning av de planerade åtgärdernas inverkan på fridlysta arter och deras fortplantnings- och viloområden kan göras. Om frågan om artskyddsdispens tas upp först sedan övriga prövningar slutförts finns en risk att någon verklig prövning i dessa delar inte kommer till stånd (Mark- och miljööverdomstolens mål nr P 14414-21). Länsstyrelsen har tidigare i planprocessen påtalat att planens förenlighet med fridlysningsbestämmelserna behöver utredas.

Det finns fynd inrapporterade av utter, fåglar och fladdermöss i och i nära anslutning till planområdet som riskerar att påverkas av genomförandet på ett sådant sätt som är förbjudet enligt

artskyddsförordningen. Någon närmare utredning av detaljplanens konsekvenser för utter och fladdermöss har inte genomförts. Av planhandlingen framgår att vid anläggning av gång- och cykelvägen ska hänsyn tas till fågellivet och dess häckningsperiod, främst vad gäller området vid gång- och cykelbron. Länsstyrelsen vill påtala att detta kan behöva beaktas även på andra sträckor eftersom det kan förekomma markhäckande fåglar på åkermark.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av avdelningschef Kristina Jansson med planhandläggare Anna Silver som föredragande. I den slutliga handläggningen har också vattenhandläggare Joel Berglund och Helena Stenemo samt naturvårdshandläggare Emilia Wolfhagen medverkat.

Så här hanterar Länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa finns på www.lansstyrelsen.se/uppsala/personuppgifter

Sändlista

Lantmäterimyndigheten i Uppsala kommun
lantmaterimyndigheten@uppsala.se

Lantmäteriet, registrator@lm.se

Trafikverket, trafikverket@trafikverket.se